

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΓΙΑ ΕΡΗΜΕΣ ΑΚΤΕΣ

Μια εικαστική προσέγγιση στην πνευματικότητα του φυσικού χώρου

Μιτ Μητρόπουλος

Ερευνητής, Περιβαλλοντικός Καλλιτέχνης

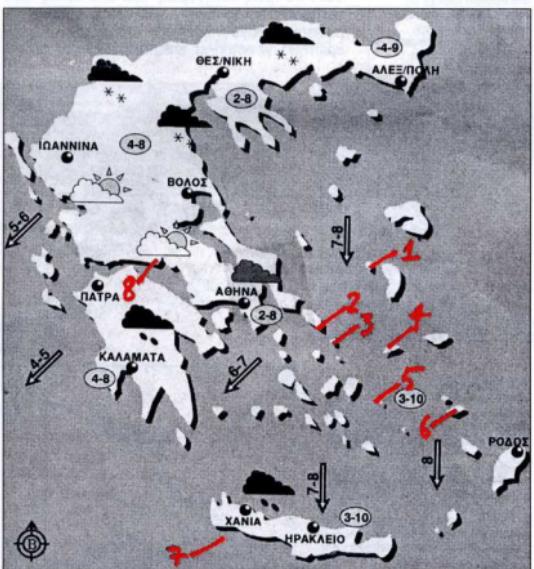
Επιζήτησα τις έρημες ακτές, γιατί ήταν ό, τι πλησιέστερο στην παιδική μου ηλικία, όταν μεγάλωνα στα ακεανόπλοια καράβια. Πλησιέστερο και από τα ίδια τα πλοιά των ακτοπλοϊκών γραμμών, που δεν μιρίζουν σαν καράβι και, αναπόφευκτα, είναι γεμάτα κόσμο που συμπεριφέρεται σαν να είναι στη στεριά – εκτός αν τελειώσει η μπονάτσα¹, και με το πρώτο μπότζι² πιαστούν οι στεριανοί από τα ρέλια³ και σιγά σιγά μαζευτούν μέσα στα ακκομοντέσια⁴, αφήνοντας την κουβέρτα⁵ ελεύθερη να φας και να κοιμηθείς με ησυχία. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια, όταν όταν θα έχετε προσέξει, τα ίδια τα ποστάλια⁶ μοιάζουν λιγότερο με καράβια και περισσότερο με πολυκατοικίες.

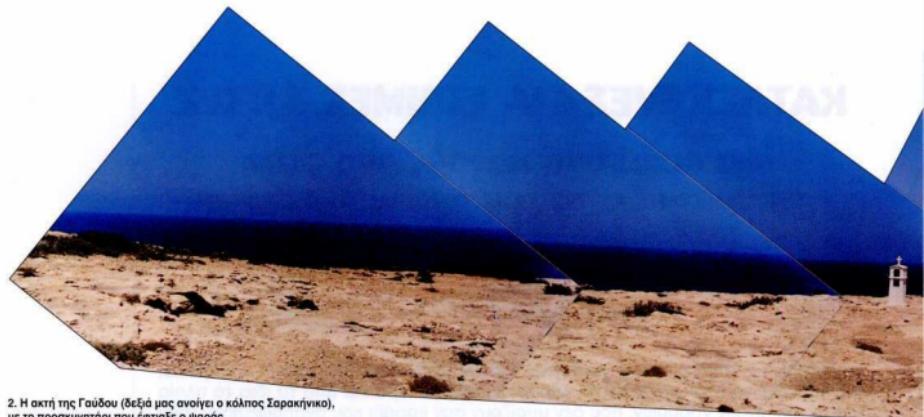
Οι έρημες ακτές των νησιών είναι βέβαια διπλά έρημες, και εκεί ξεκίνησαν αυτά τα σχέδια κατασκευών, στα νησιά της ελληνικής γλώσσας. Στα νησιά ξεκίνησα πριν από 25 χρόνια ερευνητική εργασία που αφορούσε την καταγραφή της ποικιλίας των χώρων που είναι ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα (ημι-δημόσιων/ιδιωτικών χώρων), και την πυκνότητα τέτοιων χώρων, οι οποίοι όχι μόνο δεν εμποδίζουν την επικοινωνία ανάμεσα στους δύο αυτούς τομείς –τον δημόσιο και τον ιδιωτικό–, αλλά και τη διευκολύνουν, μέχρι που σχεδόν την προκαλούν⁷.

Πέντε χρόνια αργότερα διαμόρφωσα πρότασίες για την ανάπτυξη των απομονωμένων οικισμών και του Αγιάσου συνοικιά, με τη χρήση τεχνολογίας⁸ για πληροφόρηση και κυρίως για επικοινωνία⁹. Έτσι ωστόσο οι προσφέρουν να υπάρξει η ηλεκτρονική σύνδεση για την εκπαίδευση, τη διοίκηση, τον πολιτισμό, την ιατρική διάγνωση και τη θεραπεία, ενώ ταυτόχρονα θα μπορούσε να διαπροτεί και η γεωγραφική απόσταση, απαραίτητη ώστε να έχουμε έλεγχο των τουριστών αλλά και να οδηγηθούμε, αντίθετα, στην αναζήτηση ταξιδιωτών – πρόκειται για μια ποιοτική διαφορά επισκεπτών που βρίσκεται αναφορά και στις κατασκευές μου για έρημους τόπους και αποκλείει μεγάλα αεροδρόμια αλλά και μεγάλα πλοία, κυρίως μεγάλες ταχυτήτας. Οι δυνατότητες επικοινωνίας από απόσταση προσφέρουν πολλαπλότητα υπηρεσιών, που επιτρέπουν την τηλεργασία επί τόπου, με ταυτόχρονη πολιτιστική επιβίωση και κοινωνική συνοχή –ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1980, και περισσότερο τώρα¹⁰.

Στους έρημους τόπους, εκτός από την αναζήτηση της παιδικής μου ηλικίας, βρέθηκα κυρίως για δύο λόγους. Καταρχήν σε αναζήτηση οψιδιανών, επειδή αποτελούν απόδειξη επικοινωνίας, κατά την προϊστορική περίοδο, ανάμεσα σε εντυπωσιακά μεγάλες αποστάσεις¹¹. Ο δεύτερος λόγος ήταν ότι έψαχνα να βρω τοπία με τοποθεσίες κατάλληλες για να αφήσω μικρά γλυπτά¹², ώστε να βρεθούν από μελλοντικούς ταξιδιώτες. Αυτή η εικαστική διαδικασία είχε έ-

1. Ι. Ζαρά
2. Ανδρός
3. Τήνος
4. Ικαρία
5. Αμοργός
6. Τήνος
7. Γαύδος
8. 38°22' βόρειο.
9. 22°23' ανατολικό.





2. Η ακτή της Γαύδου (δεξιά μας ανοίγει ο κόλπος Σαρακήνικο), με το προσκυνητάρι που εφτιάξει ο φαράος.

3. Με το καράβι (3) από τα Σαράκι φτανούμε στο λιμανάκι Καρρέ (2) της Γαύδου. Εδώ βλέπουμε το Σαρακήνικο και την τοποθεσία όπου βρίσκεται το προσκυνητάρι Άγιος Νικόλαος (1).

κινήσει, όταν είχα συναντήσει τυχαία ένα εντυπωσιακό εύρημα στον έρημο χώρο 38°22' βόρειο, 22°23' ανατολικό. Αισθάνθηκα, στον έρημο χώρο, ότι δεν ήταν επιτρεπτό να το πάρω, εκτός αν πρώτα εφτιάχνα και θρηψα σε αντάλλαγμα κάτι δικό μου, όπως και έκανα¹³. Ήταν είχα την ευκαιρία να αποκτήσω την αρχική εμπειρία αυτών των έρημων χωρών, τους οποίους κατόπιν συστηματικό αναζήτησα. Χρόνια αργότερα άρχισα να σχεδιάζω τις κατασκευές, που έμοιαζαν είτε σαν ερείπια είτε σαν κτίσματα των οποίων η αποπερατωτή δεν είχε επιτευχθεί.

Όταν συγκεντρώθηκε αρκετό υλικό σχεδιών κατασκευών, είδα ότι μπορούσαν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες. Μια από αυτές ήταν τα προσκυνητάρια, τα οποία ωστόσο δεν μπορούσαν να αναγνωριστούν σαν τέτοια. Και το ερώτημα γεννήθηκε: επιτρέπεται ένας τέτοιος

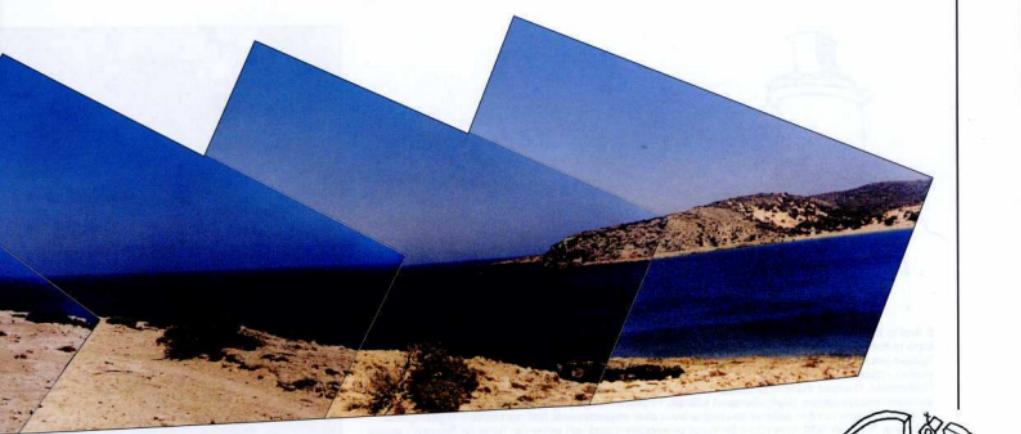
σχεδιασμός και το χτίσιμο του; Οι άνθρωποι που ρώτησα είτε μου είπαν «όχι» είτε δεν μπορούσαν να μου απαντήσουν. Ήταν ζήτησα να δω το μη δημοσιευμένο υλικό του Α' Συνεδρίου Εκκλησιαστικής Τέχνης, που είχε οργανωθεί το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος¹⁴. Σ' αυτό, πράγματι, είχε ήδη εκφραστεί η ερώτηση της ανανέωσης μέσα στην παράδοση, σαν ανάγκη ορισμένων ομήλων του πολάχιστον. Ήταν, όταν το ΕΕΤΕ οργάνωσε το Β' Συνέδριο, άδραξα την ευκαιρία να παρουσιάσω το ερώτημα μου¹⁵, όπως αυτό πρόεκυπτε από τα σχέδια που είχαν με τη σειρά τους προκύψει από την προσέγγιση μου στους έρημους χώρους. Ήταν για μένα μια πραγματική ευκαιρία. Στο Συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στην Πάτρα (26-28.5.2000), έντονη ήταν η παρουσία της Ιεράς Μονής, του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολεως,



4. Η Γαύδος είναι το νοτιότερό άκρο της Ελλάδος. Αυτός ο χάρτης (16ος αι.) θέλει πληρούστερο στην Μπρυμπαρία (Αιβάζ) από ότι στον Πειραιά. Την ονομαζεί Gozo di Gandia (όπως και Gozo di Malta) και πρόγραμμα στο Σαρακήνικο είδα μια βόρεια με τεράστιο το μάτι ζωγραφισμένα στην πλώρη της, όπως συμβαίνει με τις μαλτέζικες βάρκες.

5. Στη Γαύδο πάμε με το καράβι από τα Σαράκι. Με φουσκωτάλαστο το ταξίδι είναι 2,5 ώρες, ενώ με δυνατό μαϊστρο 3 ώρες.





ενός αντιπροσώπου-μοναχού από το Άγιον Όρος, καθώς και της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, μοναχών και της καθηγουμένης τους Γερόντισσας Χριστούνωμπης, η οποία μου πρόσφερε την έκδοσή τους για τους ερημίτες και τα ερημητήρια της Πάτμου¹⁶.

Στην ομιλία μου στο Συνέδριο της Πάτμου («Ανοικτά προσκυνητάρια για έρημους νησιωτικούς χώρους», 27.5.2000), με απασχόλησε το βασικό ερώτημα της εξέλιξης μέσω στο πλαίσιο της παράδοσης, το οποίο προέκυψε από τη δραστηριότητά μου σε έρημους χώρους. Παρουσίασα παραδείγματα σχεδιασμού κατασκευών σε έρημους νησιωτικούς χώρους¹⁷. Η έμφαση δόθηκε στους έρημους χώρους και σχ. στις κατασκευές, οι οποίες είναι τριών ειδών: α. παραπτηρήτηρια, β. σκάλες που δεν οδηγούν πουθενά, γ. ανοικτά προσκυνητάρια. Και για τα τρία αυτά είδη υπάρχουν τρεις κοινοί παρανομούμενοι: 1. Η διάσταση του παραπτηρήτριου, αφού κάθε φυσικό υπερυψωμένο σημείο στον έρημο χώρο λειτουργεί σαν παραπτηρήτηριο. Το ίδιο ισχεί για φυσικά και για κάθε ανθρώπινη κατασκευή. 2. Η πνευματική διάσταση του έρημου χώρου. 3. Οι σχεδιαστικές αναφορές για τις κατασκευές: η επιλογή τοποθεσίας, η ιδιότητα του καταφύγιου, η πορεία που ακολουθεί ο ήλιος, η κατεύθυνση του ποτικού ανέμου. Επίσης, τα προσκυνητάρια πρέπει να δίνουν πάντα ελεύθερη πρόσβαση στον ταξιδιώτη που φτάνει σ' αυτά.

Στην πορεία, το αρχικό μου ερώτημα –της εξέλιξης μέσω στο πλαίσιο της παράδοσης– έγινε πολύ συγκεκριμένο: πόσο μπορεί να καινοτομήσει μέσα στο εκκλησιαστικό πλαίσιο; Και όταν υπήρξε καινοτομία στο παρελθόν, ποια ήταν, πότε έγινε, τι επιπτώσεις είχε; Το ερώτημα προέκυψε για μένα, όταν έκινησα να κάνω αυτόν το σχεδιασμό χωρίς να τον έχω προγραμματίσει. Προγραμμάτισα να μάθω να σχεδιάζω, οργανώνοντας μια ικανότητα με την οποία γεννηθήσαι. Δεν προγραμμάτισα να υπάρχω σε έρημους χώρους, αλλά χρειάστηκε να ταξιδέψω με κινεανόπλα καραβία στον έναν, μετά στον άλλο ωκεανό, από πολύ μακρή ήλικα, σαν σε νησί (με άλλους 30-50 ανθρώπους πλήρωμα, συμπεριλαμβανομένης της μητέρας μου, και με τον πατέρα μου καπετανιό), στη μέση της μεγάλης

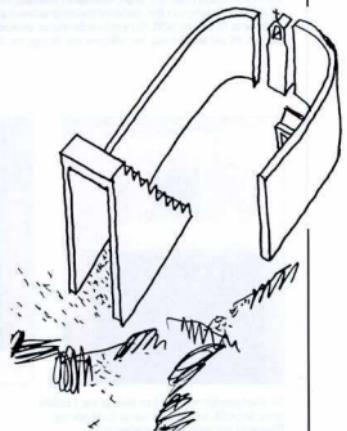
θάλασσας, με τίποτα γύρω από αυτό, μέχρι τη γραμμή του ορίζοντα, 360 μαρες. Την ίδια περίοδο βρέθηκα και σε έρημα τοπία της Μέσης Ανατολής. Ήταν πολλά χρόνια αργότερα όταν συνάντησα τους νησιωτικούς χώρους του Αιγαίου, και με απασχόλησαν τα εξής:

α. Η οργάνωση του χώρου και η συμπεριφορά μέσα σ' αυτόν, όσον αφορά τον οικισμό. β. Οι επικοινωνίες με ή και χωρίς τεχνολογία. Το ζήτημα αυτό αφορά τους χώρους επικοινωνίας (δηλαδή τους ημι-δημόπολους/ιδιωτικούς) μέσα στον οικισμό και τη χρήση τεχνολογίας αιχμής για την κάλυψη των αναγκών από ποστάση (ιατρική περιθώριψη, εκπαίδευση, πολιτισμός και διοικηση). Στο πλαίσιο αυτού με απασχόλησε επίσης η επικοινωνία κατά την προϊστορική περίοδο ανάμεσα στα νησιά και περιά από αυτά. γ. Η εικαστική πρόσβαση στον έρημο χώρο και στον ηλιού ολόκληρο.

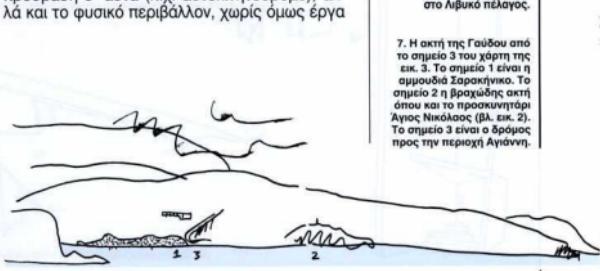
Έτσι, το αρχικό μου ερώτημα έγινε τελικά ακόμη πιο συγκεκριμένο¹⁸.

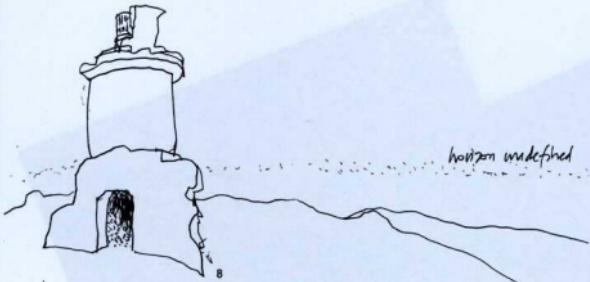
Στο συνέδριο της Πάτμου, σε επίπεδο πολιτικής επιλογών, πρότεινα:

α. Να διαπράτουμε τα ξωκλήσια χωρίς εύκολη πρόσβαση σ' αυτά (π.χ. αυτοκινητόδρομο), αλλά και το φυσικό περιβάλλον, χωρίς ομως έργα



6. Το προσκυνητάρι στην περιοχή Σαρόνικο στη Γαύδο. Σταύρος: «Το έργο είναι ένας φορέας που κινδυνεύει, όταν πήγαμε να ήξεραμε πορειώδη στη Χρυσή (Γαύδουροντα)». Εκάναν το σχεδιασμό: καθισμένος, βλέπεται, βαθιά στο λιβύκι πέλαγος.





8. Από το λιμάνι-Καραβέ στο φάρο της Γαύδου είναι ανηφόρα, με τα πόδια και βήμα γρούγ. 1 ώρα και 45 λεπτά. Μετά το Καστρί, όπως φτάσεις στη διαστάσωση για Βατσιάνα (και Τρυπητή) αριθτέρα, εσύ πος δεξιά προς Άγιπελο (και Ποταμό). Όπαν αντικρίζεις το φάρο, έχεις φτάσει στη νοτιοδυτική ακτή, που κόβεται κάβετα, υκρεύος, προς το Λίβυκο πέλαγος που αγνίζει. Είσαι στο υψηλότερο σημείο και δεξιά σου βλέπεις τη Γαύδοπούλα. Ο φάρος στέκεται βουμπαρδισμένος από τους Γερμανούς το 1942. Ο μεταλλικός μηχανισμός φωτισμού υπέρχει ακόμη, χωρίς εξωτερική κάλυψη. Το υπόλοιν, 360 μοίρες στρογγυλό, δεν υπέρχει, και ο εξωτερικός τοίχος των δύο ορόφων που παραμένουν είναι σπηγγατισμένος από την επίθεση. Ο φάρος, που έχουνται οι Γάλλοι το 1880, ήταν τότε ο δεύτερος σε ορατότητα μετά από αυτόν της Tierra del Fuego (54 μοίρες βόρεια, 69 μοίρες δυτικά), του «Φάρου της Ακρής του Κόσμου» δηλαδή.



9

9. Ο «Φάρος της Ακρής του Κόσμου», οργανιστέλας του Magalhaes, περίπου 7 μοίρες από τον πολικό ανταρκτικό κύκλο. Το σχέδιό του Γιάννη Στινή δέχεται το φάρο που πρωτοτελεστηργέ, την παραμονή που θα ασπάρει το οργανιστικό εύδρομο «Σάντα Φε» που τον εγκατέστησε.

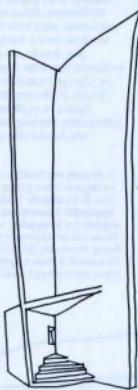


10. Κατηφορίζοντας μετά το Καστρί της Γαύδου προς Καραβέ, στη δεξιά είναι το ξυλόκηπο της Παναγίας με πανηγυρική εικόνα τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Πάνω από τη δεύτερη (εσωτερική) είσοδο είναι μια «εικόνα»: σκετό μπλε χρώμα σε ξύλο, διπλά ένα κλινοφράκι θυμόριο.



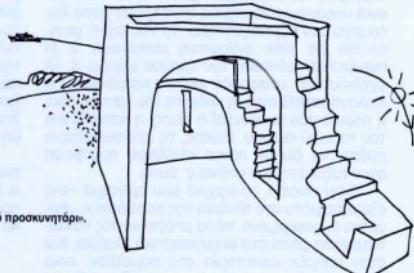
11

11. Στο ξυλόκηπο της Παναγίας, σε συνολο 45 εικόνων, οι 25 είναι ίδιες, τυπωμένες σε διαφορετικά μεγέθη και κορνίζες. Αυτό και το προηγούμενο (βλ. εικ. 10) παραδείγμα απλότητας με αφήσαν άφωνα.

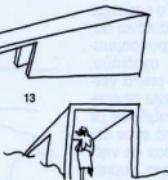


12

12. Σχέδιο κατασκευής τύπου «ανοικτό προσκυνητήριο».

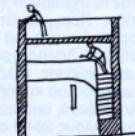


14

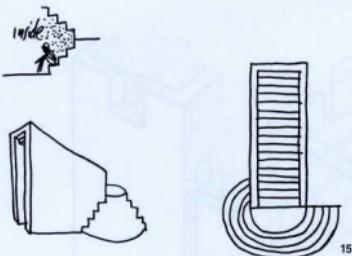


13

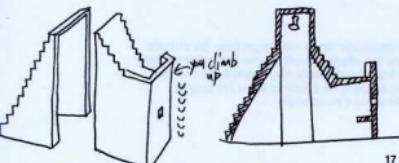
13. Σχέδιο κατασκευής τύπου «παραπτηρήτριο».



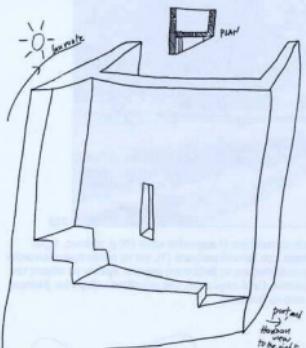
14. Σχέδιο κατασκευής τύπου «παραπτηρήτριο».



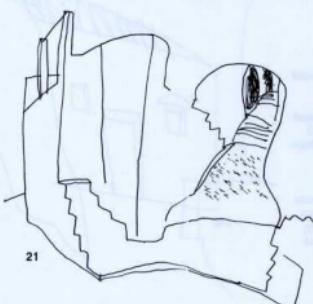
15. Σχέδιο κατασκευής τύπου «σκάλες που δεν οδηγούν πουθενά».



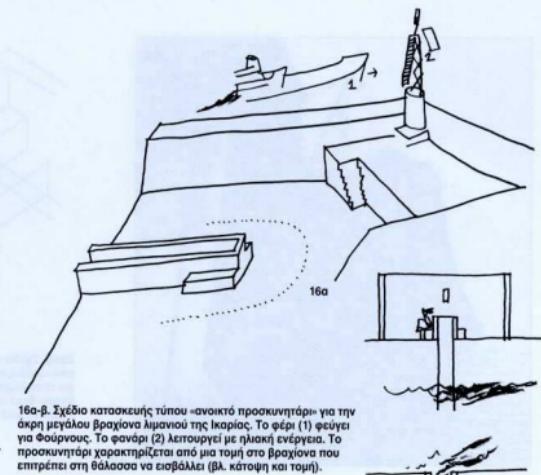
17. Σχέδιο κατασκευής τύπου «ανοικτό προσκυνητάρι».



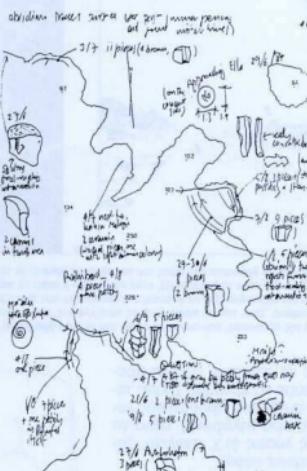
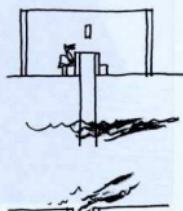
18. Σχέδιο κατασκευής τύπου «ανοικτό προσκυνητάρι» για την τοποθεσία όπου τελευτεί ο οικιακός ψωρό. Εκεί αρχίζει ο βραχίονας του λιμανού και η ονάδωση στις Ψαρών τη Ρόγη Καϊσιμένος. Βάπτει τον οικισμό και έχει τον ανοικτό ορίζοντα στα δεξιά σου.



21. Ημί-δημιόστοιχος τύπος τύπου «σκάλες που δεν οδηγούν πουθενά» (ένας από τους δέκα τύπους), οικισμός Τριαντάρια (Τήνος). Τέτοιοι χώροι είναι φανερά ότι αποτελούν αναφορά για το σχεδιασμό των κατασκευών μου.



16α-β. Σχέδιο κατασκευής τύπου «ανοικτό προσκυνητάρι» για την άκρη μεγάλου βραχίονα λιμανού της Ικαρίας. Το φέρι (1) φεύγει για Φουρουνί. Το φανάρι (2) λειτουργεί με ηλιακή ενέργεια. Το προσκυνητάρι χαρακτηρίζεται από μια τομή στο βραχίονα που επηρεπεί στη θάλασσα να εισβάλλει (βλ. κάτω και τομή).



16α / The Sacred Theory of the Earth

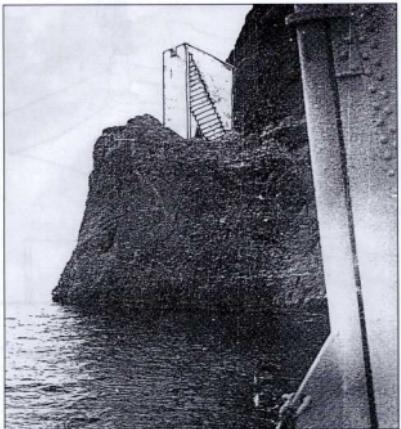
19. Ερήμος χώρος 38 22° βορείο, 22 23' ανατολικό (5 τετρ. χλμ. περίπου), που δεν είναι πλέον έρημος. Σημειώνονται ευρήματα-οψιδιανοί, από την εποχή που ήταν ακόμη έρημος μέχρι το μέσο της θεσκατίας του 1980. Τότε συγκέντρωναν και ταξιδιώτες και ζώα και τα δύο είδη τώρα δεν υπάρχουν (βλ. σημ. 13 για βιβλιογραφία).

20. Πάνω από τον οικισμό λιμάνι Λιβάδια της Τήλου (πάνω αριστερά από το δρόμο προς το Μεγάλο Χωρί) είναι το Μικρό Χωρί, έρημος: 200 περίπου σπίτια, κουμαροπίσμα. Ευτυχώς, όταν πήγα δεν ιτάρηκε ακόμη το νυχτερινό μπαρ που προσελκύει τουριστές lifestyle. Μόνος τότε, τριγύριζα σαστομένος, ωστού Βρήκα την τοιχογραφία του Αγίου Ευθυμίου, του δικού μου Αγίου, στο εκκλησάκι κάτω από τα ερείπια του μεσαίωνα καστρού. Σ' αυτόν τον έρημο χώρα ήταν σαν ξακλήτη.

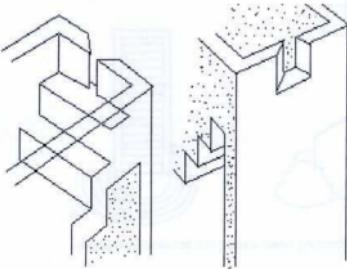


ΕΒΓΑΛΗΣΙΑ

ΤΣΕΡΝΙΚΙΟΙΣ ΣΥΝΗΜΑΚΑΙΑ ΕΙΣ ΒΕΝΚΟ
ΕΡΩΤΗΤΕΡΕ ΜΕ ΝΑΖ ...

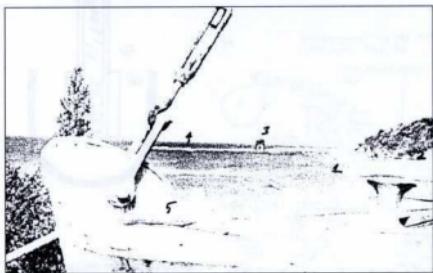


22a



22b

22a-b. Σχέδιο κατασκευής τύπου «παραπρητήριο» (με στοιχεία από «οκάλες που δεν οδηγούν πουνενά») και σχέδιο-λεπτομέρεια για το ανώτερο σημείο πρόσβασης του. Η τοποθεσία είναι στο βόρειο Όρος της Αμοργού και βρίσκεται πάνω στη γραμμή πλευσής, από όπου και η φωτογραφία.



23a



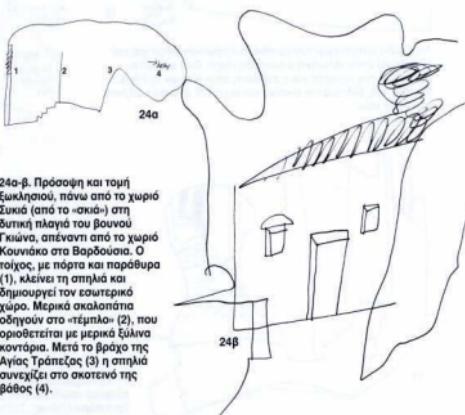
23b

23a-b. Γιαλοκάρι, βόρεια ακτή Ικαρίας. Η βάρκα (5) βρίσκεται στο ύψος του ποραλιού δρόμου με τα Ξενοδοχεία-εστιατόρια. Η ανωμαλό κάτω (20 μ. πλάτος, 1 γήν. μήκος) είναι γεράτη με τουριστικό lifestyle. Όλοι βλέπουν το ξωκλήσι (3), αλλά κανείς δεν μπορεί να πάει: η δάλασσα έχει δυνατά ρεύματα (1), για τα οποία προειδοποιούν οι κυνηγόδες. Η ακτή (2) είναι απόρριψη μετά την αμμοθύδι. Για να φτάσεις στο εκκλησάκι, που έχει υψηλή και τη βυζαντινή σημαία, πρέπει να πάρεις τον ποραλιό δρόμο που στρέβει προς το εσωτερικό. Έποι, τελικά, παρακαμπτείς τους λόφους, φτάνεις πάνω από αυτούς. Ξανά στην ακτή, στο μοναδικό βαθερνάκι, βλέπεις τις βάρκες των φαρδών και ακούς τον αχτή της δάλασσας, που συνέχει σπάει στα χαμηλά βράχια (4) μπροστά από το ξωκλήσι).

τουριστικής ανάπτυξης που να απαιτούν εύκολη πρόσβαση σ' αυτά. β. Να πάφουμε να κάνουμε χρήση τεχνολογίας επικοινωνιών για συνδέσεις προσωπικής ευκολίας (π.χ. όλο και περισσότερα τηλέφωνα), αλλά να εστιάσουμε στις συλλογικές λύσεις (π.χ. σχολείο, δημαρχείο, ιατρικό κέντρο, ιντερνετ καφέ).

Σημειώσεις

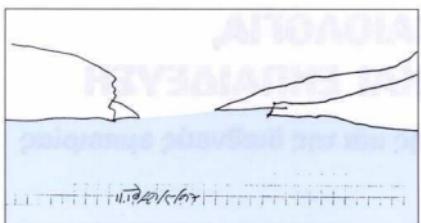
1. Θάλασσα ήρεμη.
2. Σκηναντέραμπο-κούνιγμα του καραβιού λόγω τρικυμίας.
3. Χεραγόγις.
4. Περιοχή που πλούσιο με καμπίνες, σαλόνια και εστιατόριο.
5. Κατάστρωμα (ικατστρώματα) του πλοίου. Όχι κλειστές περιοχές.
6. Πλοια που μεταφέρουν σχεδόν αποκλειστικά επιβάτες.
7. Μητ Μητρόπουλος. «Οι ημι-δημόσιοι/ιδιωτικοί χώροι της ανωμαλής αρχιτεκτονικής και η σημασία τέτοιων χώρων επικοινωνίας στον αστικό σχέδιο». Αρχιτεκτονική στην Ελάσσα 12 (1978), σ. 94-99.
8. Μητ Μητρόπουλος. «Η πρόκληση της τεχνολογίας». Αρχιτελογία 9 (1983), σ. 65-72.
9. Μητ Μητρόπουλος. «Communications Technology and the Organisation of Space». *Eikistics* 53/320-321 (1986), σ. 330-333. Στο άρθρο αυτό γίνονται αναφορές στις προτάσεις προς το Υπουργείο Ερευνών και Τεχνολογίας για τη δημιουργία Δικτύου (τηλεπικοινωνίες και πληροφορική) σαν έκρηκτη ση της έννοιας του Χώρου ως Δικτύου και όχι του Χώρου ως Τόπου, δύον αφορά καταρχή προς το Πλανετικό πόλο της Αγίας Τράπεζας (3) η σημιλί συνεχίζει στο σκοτεινό της βάθος (4).



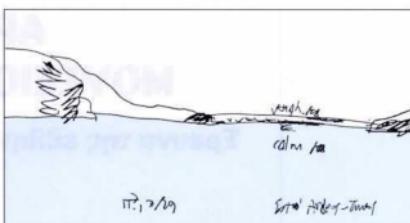
24a

24a-b. Πρόσοψη και τομή ξυλικού, πάνω από το χωριό Σύκιο (από το «οκάλε») στη δυτική πλαγιά του βουνού Γκιώνα, απέναντι από το χωρίο Κουνάκι στο Βαρδούσιο. Ο (1), κλείνει με πόρτα και παρόθυρα δημιουργεί τον εσωτερικό χώρο. Μερικά οπαλόπατά σχηματίζουν στο «τέμπλο» (2), που οριοθετείται με μερικά ζύγινα κονίκια. Μετά το βάρκο της Αγίας Τράπεζας (3) η σημιλί συνεχίζει στο σκοτεινό της βάθος (4).

24b



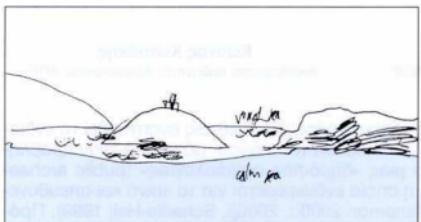
25



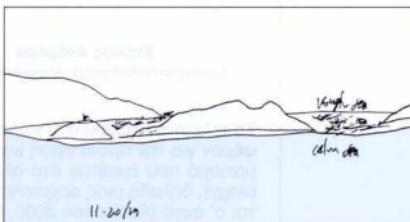
π. 7/19

Στοιχή Αγρίνιο

26



27



11-20/13

28

25-28. Τόπος για «ανοικτά προσκυνητάρια» το πέρασμα ανάμεσα στην Άνδρο και την Τήνο. Πλέουμε από τη νότια πλευρά, με κατεύθυνση προς Τήνο. Στενό δύσβατο, περί τα 1.200 μ. ανοιγμα. Βάθος λιγύτερο από 60 μ. Εμείς πλέουμε στα 110 μ. και συναντάμε τα νησάκια Δύσβατο, και μετά τον Καλόγερο.

οίκησης και εννοιών χρήσης τεχνολογίας, κανό που υπάρχει και σήμερα. Επίσης, είχαν να αντιμετωπίσουν την ελεύθερη περιφερειακή πολιτική, που προϋπήρχε και στην περίοδο χωρίς τεχνολογία.

10. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 είχαμε ήδη τη φθινή, φορητή τεχνολογία της «αργής διάρκειας», που χρειάζοταν απλή τηλεωφωνική σύνδεση για αμφιδρομηποτοκίανα βίτες (δυνατότητα που δεν εφαρμόστηκε σύντοτα περιμετρικά). Ήδη, για παράδειγμα, το Global Area Network του Inmarsat (διαρροφική κάλυψη στη θαλάσση) καλύπτει το 98% της οπεριώς, ενώ προσφέρει και πέντε φορές επιλογές: Netlink, Gloomet, Nera, Offercom, Thrane & Thrane.

11. Την πρώτη φορά που είδα αμύδινα ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 1960. Εσκύμα στο χώμα της Φιλοκαρτής (Μήλος), τον ψηλόφυρο στα δυχτάκια και με γοντεύεις. Στεκόμουν δίπλα στην ανθρωπολογία Margaret Mead, η οποία, γνωρίζοντας την περιεργεία μου, προσφέρθηκε να μου εξηγήσει. Θυμάμαι όμως στην είδη παρακλήσεως να μη μου άρεσε. Η μερική μου αρέσκεια να έρωταν είναι. Οταν, αναπούσκατα, έμαθα ότι αποτελεί αποδείξη (που εξαρσίζοταν με ταχύ ρυθμό) τα τελεταϊκά 30 χρόνων για επικοινωνίες 5.000 χρόνια πρόσων, έκεινης την ανάδηπτη και τη καταργούμενη περίοδο σημαντάστηκε το ερευνητή C.A. Renfrew (1981, Μέτροπολης - The Found. A Communications Approach to Art and Architecture, Leiden, 1991' 1986) σε 31-33.

12. «Υρος 2-20/13, Βαρός 0,5-4 κλάδη περιόδου, ΒΑ. Μετ Μητρόπολης, «Εύρος ποτο 38 22° B, 22 23 ανατολικό 15 (1983), σ. 14-16, 21-23. Μια διάληξ παρακρητικού μακριστού διαδικασίας επικοινωνίας στην απόμακρη θέση». ΒΑ. Μητρόπολης, «Γραφείς του θαυμασμού τάχυτης», Αρχοντόποιο 5 (1983), σ. 74-79.

13. Οπαν η θάλασσα 38 22' B, 22 23'. Α πτωτικός χώρος (ηπλούτος μερικού του μέσα της διεύθυνσης του 1980). ΒΑ. Μητρόπολης, «38 22' N, 22 23' E, στο Thomas Frick (επιμ.), The Sacred Theory of the Earth, North Atlantic Books, Berkeley 1986, σ. 149-165. Μητρόπολης, «Εύρος ποτο 38 22' B, 22 23' A, δ.σ., σ. 14-16, 21-23, κατ Μητρόπολης, «Επικοινωνική προσέγγιση της προβογή-στοχώρω», Εικαστικό 21 (1983), σ. 13-21.

14. Η Πέντα Πολυγωνιών του ΕΕΤΕ είχε την καλοσύνη να μου διώσει πρόσβαση στη κείμενα της Α' Συνέδριου Εκκλησιαστικής Τέχνης (αμύδιστο πολύ από την Επιμέλητη Εικαστική Τεχνών Ελλάδος, fax: 010-3310408, e-mail: <chafalart@otenet.gr>).

15. Η απόντηση που πήρα στα έρωτημα μου ήταν, σχεδόν από όλους τους συμμετέχοντες κληρικούς, έμεινε όλα σαφέτες. Σαν να μου είπαν: «Σου έχουμε εμπιστούσιν, αλλάς για εκείνους (όπως άλλωστε και για μένα) δεν την θεωρούμε την κατασκευήν, αλλάς προσεγγίζουμε μαζί τους». Στην οντότητα της πάτησης της πάτησης της ιερηστής ζωής σχεδόν όλων των σπουδεμένων αγνούρων.

16. Ανθύμιστος Μοναχής, Ερμήτες της Πάτησης και Ερμητήτης, Ιερά Μονή Ευαγγελισμού Μήτρας Ηγουμένης 1999.

17. Όταν συνέστη στην Πάτηση έδειξα μια σειρά κατασκευών για συγκεκριμένες ποτοθέσεις στη νήσο Φάρο. Ήταν η σειρά μαζί με λιγοτάπειρα υπόλικα από την Πάτηση, έχει ήδη δημοσιεύεται. ΒΑ. Μητρόπολης, «Minimal Design Constructions for Remote Coastal Sites on Islands in the Aegean», EHS 65/391-392-393 (1998), σ. 185-191. Η δημοσίευση της σειράς για τις κατασκευές στο παρόν τεύχος της Αρχαιολογίας –η δεύτερη κατά σειρά σχετική με το θέμα δημοσιο-

εισητούσαντας για πρώτη φορά, με εξαιρεσή την εικόνα. Μια πλούσιων μοναχική αναφορά στα κατασκευα αφορών το βορειοδυτικό ακρωτήριο της Αμφαριγού, βλ. Mit Mitropoulos, «Projects and Proposals for Remote Sites and Europe as a Whole», Artefactum 48 (1993), σ. 19-23. Στο παρόν άρθρο οι ήδη δημοσιευμένες εικόνες έχουν αντικατασταθεί – με εξαιρεση την εικόνα 18.

18. Αξέιδει σημειώσαντας ότι πρόσφατα αιωνίστηκαν οι γοντεύεις και ανακουφισμένος διαδίδασταν το βιβλίο που έγινε φίλος μου πρόσφερε: Άριμη, Βασιλείου, Καθηγουμένου Ιεράς Μονής Βίρων, Κόλλος και πολλαγή στην αγορεύουσα πολεία, Ιερά Μονή Βίρων, 1999. Τώρα (Ιανουάριος 2002) διαβάζω το Βίο και την Πολιτική του Ευμήνιου του Μεγάλου (Σύμευνος του Μεταρρώπου), με την εξαιρετική επιέλεξη του Γ.Δ. Παπαδημητρόπουλου, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1999. Με εξέλιξη τη διασκολία που είχα να έρωταν ένα τέτοιο βιβλίο για τον δικό μου άγιο. Και με εκπλήξεις επίσης ότι η ποιότητα του βιβλίου δεν προσέκλεισε το ενδιαφέτη πουλερά των βιβλιοκρατών. Η δράση του και μόνο ξεπέραν πολλά βιβλιά-βρίλιερ και τηλεοπτικά στριά μεγάλης ακρομονιατόπτωση!

Design Proposals for Open-Air Shrines at Remote Island Coasts in Greece

M. Mitropoulos

This article deals with the question of innovative development within the context of local tradition in Greece and with constructions for remote island sites in particular. However, the emphasis is not on the constructions themselves, but on the deserted sites and the way they can be approached.

The constructions belong to three types, lookouts, steps-leading nowhere and open-air shrines, and must be ruled by two major principles: the spiritual dimension of the deserted place – the landscape or the seascapes itself-, and the special constraints, dictated by the physiognomy of each construction. These constraints are the following: the site chosen, the shelter capability, the path of the sun and the direction of the prevailing wind. In addition, as regards the open-air shrines type, it must also be taken into consideration that these constructions afford access to their visitors.

In terms of policy, it is suggested: a. The opening of motor roads to be avoided, so that the remoteness of chapels/shrines to be preserved. b. Tourist or other relevant developmental facilities that necessitate an access by car to be discouraged, so that the continuity of the natural landscape to remain intact. c. The use of high technology for communal use – medical facilities, educational units, internet-café, local administration office – to be encouraged, rather than the countless individual phone connections to be promoted.

The aforementioned construction and policy proposals contribute to the cultural survival and the social coherence of the remote Greek islands.

M.M.